

Триндюк В.А, *канд.пед.наук.,*
доцент кафедри філології
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Навчання граматики іноземної мови у немовних закладах вищої освіти

Сучасні здобувачі освіти активно вивчають іноземні мови, особливо англійську, яка нині отримала статус однієї з мов міжнародного спілкування в Україні. Володіння англійською мовою надає широкі можливості, відкриває шлях до освіти, навчання, праці, туризму.

Відомо, що основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності, яка містить такі види мовленнєвої діяльності як читання, аудіювання, говоріння і письмо. Надзвичайно важливу роль у цьому процесі відіграє граматика, бо володіючи лише лексикою без знання граматики, не можливо повноцінно використовувати іноземну мову як засіб спілкування. Граматика є одним із трьох елементів мови, поряд із вимовою та лексикою.

У лінгвістичних закладах вищої освіти виділяється достатньо велика кількість годин для вивчення граматичних форм та категорій. У немовних закладах здебільшого викладаються такі освітні компоненти як «Іноземна мова» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням» і граматика вивчається комплексно із лексикою. Окрім того, значна частина заняття присвячена текстам професійної сфери, термінам. Таку думку підтримують також і інші сучасні науковці [5, с.22]. Проблема вивчення граматики потребує постійного пошуку актуальних та ефективних методик і технологій. Тому метою нашої статті є узагальнення сучасних методів для активізації граматичних знань під час вивчення іноземної мови та аналіз вправ для формування граматичної компетентності у здобувачів немовних спеціальностей.

Раніше ми дослідили, що граматична іншомовна компетентність — це здатність розпізнавати граматичні структури та правильно використовувати їх у повноцінній міжкультурній комунікації. Навчання граматики у немовному закладі вищої освіти зосереджено на активізацію отриманих у школі граматичних навичок та їх усвідомлення у новому професійно-спрямованому та науковому контексті [4].

Дослідження сучасних науковців та власний досвід викладання іноземної мови у немовних закладах освіти доводять, що під час вивчення граматики надзвичайно ефективним є контекстуальне навчання. Як зазначає Н. Білан контекстуальне вивчення англійської граматики в університеті спрямоване на вивчення граматичних структур мови у контексті реальних комунікативних ситуацій. Основна мета – навчити студентів ефективно використовувати граматичні структури при розумінні та вирішенні комунікативних завдань професійного та загально-соціального характеру [2].

Контекстний підхід до навчання граматики підтримує дослідник М.А.Куреші [6]. Автор пропонує технологію, засновану на виправленні помилок

у тексті. Пошук, аналіз і виправлення помилок у контексті дозволяють засвоїти функцію граматичної форми, що, за даними дослідження, у подальшому позитивно впливає на писемне мовлення.

Сучасні науковці зазначають, що у процесі контекстуального вивчення англійської граматики в університеті здебільшого застосовуються наступні практики:

1) Використання автентичних дидактичних матеріалів: опрацювання реальних текстів (статті, відеоматеріали, розмови, аудіозаписи тощо), де граматичні структури використовуються в контексті реальних ситуацій. Наприклад, використання діалогів з фільмів або відеоуроків для вивчення граматики. Ще одним прикладом завдання є прочитати статтю певної тематики та виділити в ній вживання конкретних граматичних структур, після чого розгорнуто обговорити її в контексті теми та власного досвіду, із вживанням граматичних структур, що вивчаються.

2) Виконання комунікативних завдань: студенти мають інтегрувати граматичні структури у певні комунікативні ситуації. Наприклад, скласти діалог, розіграти ситуацію або написати листа, де вони повинні використовувати певні граматичні конструкції.

3) Реальні розмовні практики: під час яких відбувається залучення студентів до групових дискусій, дебатів або ігор, де студенти використовують граматику для висловлювання своїх думок та доводів [1, ст.100].

Окрім контекстуального методу навчання граматики відзначається також метод комунікаційних завдань для оволодіння практичною граматикою. Українські методисти Г. Дивнич та Н. Гайдай вважають, що даний метод містить творчу складову, надає висловлюванням комунікативної спрямованості, що в свою чергу зацікавлює студентів та підвищує їх мотивацію до вивчення та використання мови в запропонованих ситуаціях [3].

У зарубіжних виданнях також можна знайти дослідження щодо застосування методу комунікаційних завдань для навчання граматики. Так, американський лінгвіст Д. Ларсен-Фріман визначає можливість використання «фокусованих завдань» як компонента методу комунікаційних завдань, які спонукають застосовувати певні граматичні структури для досягнення поставлених цілей. Автор наводить приклад моделювання ситуації, коли студент отримує картку, якою він повинен скористатися відправити друга у вказане місце. У цьому випадку корисними будуть прийменники місця та площі. Дослідник також наголошує, що розвиваючі вправи із завданням на роботу з необхідними граматичними структурами не є легкою, але виконання таких завдань значно прискорюють процес оволодіння граматикою [7].

Важливо також зазначити, що методика навчання граматики передбачає три етапи: 1) презентація; 2) формування мовленнєвих граматичних автоматизмів в усному мовленні (практика); 3) включення мовленнєвих граматичних автоматизмів до різних видів мовлення (продукування). Відповідно, на кожному етапі застосовуються рецептивні та репродуктивні вправи для формування загальної граматичної компетентності.

З огляду на викладене вище, вивчення граматики у немовних закладах вищої освіти в ракурсі контекстуального методу та методу комунікаційних завдань відбувається на другому етапі і передбачає досить великої уваги викладача до підбору вправ та формулювання завдань/інструкцій для їхнього виконання. Усі види вправ, на нашу думку, можна використовувати для вивчення, повторення чи закріплення граматики. Однак найефективнішими у розрізі названих методів є умовно-мовленнєві та мовленнєві вправи. Вони спонукають до висловлення власної позиції, мотивують до професійного спілкування. Для цього досить цікавими є вправи на створення ситуацій для спілкування, рольові ігри, дебати, дискусії, презентації та проекти, які забезпечують закріплення граматичних навичок.

Сучасні науковці підтримують думку про те, що для формування граматичної компетенції використовуються такі види вправ, як мовлення та умовне мовлення. Мовленнєві вправи виконуються переважно на початковому етапі навчання у ЗВО. Для них характерна відсутність ознак спілкування, а саме ситуативність, наявність мовленнєвого завдання. Завдання мають формальний характер і жодним чином не впливають на особистість чи інтереси здобувача освіти. Наприклад: вставити потрібну форму дієслова, вибрати артикль/прийменник, з'єднати частини речень. Автори вважають, що такі вправи доцільні в нелінгвістичних вищих навчальних закладах, але їх обсяг не повинен перевищувати 20% усіх граматичних вправ і виконувати їх варто самостійно [5].

Отже, навчання граматики у немовних закладах вищої освіти охоплює значно меншу частку годин для вивчення, ніж у лінгвістичних закладах освіти, тому потребує пошуку ефективних методів та прийомів для формування граматичної компетентності здобувачів. Дієвими та ефективними методами, які комплексно використовуються у немовних закладах є контекстний метод та метод комунікаційних завдань. Такий вибір обґрунтовується сучасними викликами до вивчення мови та основною метою навчання іноземної мови в цілому. Граматична компетентність формується за допомогою відібраних вправ, чітко сформульованих завдань/інструкцій. Найпоширенішими вважаються такі вправи: підкреслити/написати/обрати певну граматичну конструкцію; виправити помилки у тексті; використати певні граматичні конструкції (наприклад: *used to*, *would*) у міні-діалогах; висловити власну думку за поданим зразком (наприклад: *I enjoy + verb+ing*); переглянути відео та занотувати речення у теперішньому, минулому чи майбутньому часі; та ін.

Список використаних джерел

1. Байбекова Л.О., Пруднікова А.О., Птушка А.С., Язловицька О.В. Сучасні методи викладання граматики англійської мови в контексті гуманістичного підходу. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 59. 2023 <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/59/20.pdf>
2. Білан Н. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2012. № 5. С. 149–153
3. Дивнич Г. А., Гайдай Н. М. Викладання граматики на заняттях з англійської мови на основі методу комунікативних занять. *Вісник*

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. / Чернігів. нац. ун-т «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. Чернігів : НУЧК, 2019. Вип. 5 (161). С. 62–65.

4. Триндюк В.А., Скробака Ю.С. Розвиток іншомовної граматичної компетентності засобами автентичних інформаційних новин. *Академічні студії*. Серія: Педагогіка. Видавничий дім "Гельветика" Вип. 1. 2022. <http://lpc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/63/1/Academ%20st%20%E2%84%961%2C%202022.pdf> ст.63-69
5. Degtiarova, K., Zhyvolup, V., Karas, A., Kibenko, L., & Lyakhova, I. (2023). Features of teaching grammar in foreign language classes in non-linguistic institutions of higher education. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 9(2), 18-27. doi: 10.52534/msu-pp2.2023.18 https://pp-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20Mukachevo%20State%20University.%20Series%20%E2%80%9CPedagogy%20and%20Psychology%E2%80%9D_2023_Vol.%209,%20No.%202_18-27.pdf (accessed on March 23, 2024)
6. Muhammad Asif Qureshi. *The Journal of Asia TEFL*. Vol. 17, No. 2, Summer 2020, 349-362 https://www.researchgate.net/publication/342803257_Grammaticality_Judgment_Task_Reliability_and_Scope (accessed on March 23, 2024)
7. Larsen-Freeman, D. (2015). Research into practice: Grammar learning and teaching. *Language Teaching*. 48(2), 263- 280 1 https://www.researchgate.net/publication/273900148_Research_into_practice_Grammar_learning_and_teaching (accessed on March 23, 2024).